Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 16 (2009)

Έπαινος Οδυσσέα Λαμψίδη

Απόστολος Καρπόζηλος

doi: [10.12681/deltiokms.301](https://doi.org/10.12681/deltiokms.301)

Copyright © 2015, Απόστολος Καρπόζηλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καρπόζηλος Α. (2009). Έπαινος Οδυσσέα Λαμψίδη. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 16, 11–23.
<https://doi.org/10.12681/deltiokms.301>

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

ΕΠΑΙΝΟΣ ΟΔΥΣΣΕΑ ΛΑΜΨΙΔΗ*

Ἡ σημερινή τελετή ἀποτελεῖ ἓνα σημαντικό σταθμὸ στὴ μακρὰ καὶ καρποφόρα ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα τοῦ Ὀδυσσέα Λαμψίδη. Τὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων ἀναγνωρίζει καὶ τιμᾷ τὴ σημαντικὴ του συμβολὴ στὰ γράμματα καὶ τὴ δυναμικὴ καὶ ἀκάματη παρουσία του, ἐπὶ ἑξήντα καὶ πλέον ἔτη, στὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα. Ἡ πρόταση γιὰ τὴν ἀναγόρευσίν του σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα ἔγινε ὁμόφωνα δεκτὴ ἀπὸ τὸ Φιλολογικὸ Τμῆμα καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ Τμῆμα Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου μας, στὶς συνεδρίες τους ἀντίστοιχα τῆς 17ης Μαρτίου καὶ 8ης Ἀπριλίου 1998.

Ὁ Ὀδυσσέας Λαμψίδης ἀνήκει στὸ χρυσὸ ἐκείνο γένος τῆς φυλῆς μας ποὺ μέρα μὲ τὴ μέρα σπανίζει, καθὼς *ῥέων ὁ χρόνος ἀκάθεκτα καὶ αἰεὶ τινι κινούμενος παρασύρει καὶ παραφέρει πάντα τὰ ἐν γενέσει*. Γόνος τῆς χρυσοῦς ἐκείνης γενεᾶς, ὁ τιμώμενος γεννήθηκε στὴν ἑλληνίδα πόλιν τῆς Τραπεζούντας τὸ 1917, πόλιν ἀρχαιοτάτην καὶ τῶν γε ἐν τῇ ἐῷ πασῶν ἀρίστην, καθὰ γράφει ὁ Ἰωάννης Εὐγενικός στὴν *Ἐκφρασιν Τραπεζοῦντος* [Α.Ι., 1955, σ. 25,1-2]¹, ἐνῶ ἡ οἰκογένειά του ἔλκει τὴν καταγωγὴ της ἀπὸ τὰ Κορόξενα τῆς Ἀρδασας τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας.

* Ἀναδημοσίευση τῆς εἰσήγησης τοῦ καθηγητῆ Ἀπόστολου Καρπόζηλου, κατὰ τὴν τελετὴ ἀναγόρευσης τοῦ Ὀδυσσέα Λαμψίδη σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα τῶν Τμημάτων Φιλολογίας καὶ Ἱστορίας - Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, στὶς 20 Μαΐου 1998. Βλ. Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, Φιλοσοφικὴ Σχολή, *Πανηγυρικοὶ Λόγοι*, ἀρ. 52: *Ἀναγόρευση τοῦ βυζαντινολόγου Ὀδυσσέα Λαμψίδη σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα Φιλοσοφίας τῶν τμημάτων Φιλολογίας καὶ Ἱστορίας - Ἀρχαιολογίας* στὶς 20 Μαΐου 1998, Ἰωάννινα 1998, σσ. 19-32.

1. Τὰ στοιχεῖα τῶν ἔργων σὲ συντομογραφία ἀναγράφονται ἀναλυτικὰ στὴν «Εργογραφία Ὀδυσσέα Λαμψίδη 1935-2006», σσ. 81-105.

Ἡ ὁδύσσεια τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἔχει σφραγίσει μὲ ἀνεξίτηλες μνῆμες καὶ βιώματα ἀπαραχάρακτα τὸν Ὅδυσσέα Λαμψίδη. Καθ' ὅλο τὸ βίο του ἡ μελέτη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τόσο στὸ βυζαντινὸ κόσμον ὅσο καὶ στὸν ποντιακὸ χωρὸ, τὸν συνόδευε. Ἰδιαίτερα, ἡ σπουδὴ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Πόντου ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο βασικοὺς στόχους καὶ ἄξιοις τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἐρευνητικῆς του πορείας. Ἀδιάκοπα ἔντονη ἦταν ἡ προσπάθειά του νὰ διασωθοῦν καὶ νὰ ἀναδειχθοῦν, μόνο μὲ τὴ γραφίδα καὶ τὸ λόγο πλέον, ὅλα ὅσα ἡ βία τοῦ πολέμου καὶ τῶν διεθνῶν συνθηκῶν εἶχαν ἀποσπάσει καὶ ἐκριζώσει ἀπὸ τὴ γενέτειρά του γῆ : καὶ ἦταν ἡ γλῶσσα, ἡ ἱστορία καὶ ὁ πολιτισμός, ἀδιάσπιστα στοιχεῖα ποὺ μαρτυροῦσαν τὴ διαρκὴ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων στὸν Πόντον καὶ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῶν παραλίων τῆς Μαύρης Θάλασσας. Καὶ ὁ Ὅδυσσέας Λαμψίδης γνώριζε ἐπακριβῶς αὐτὰ ποὺ τὰ λόγια κείμενα διασώζουν καὶ μᾶς ἐκδιδάσκουν, ὅτι ὁ λόγος τῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ *ἔργον καρτερώτατον* στὸ ρεῦμα τοῦ χρόνου καὶ στὴν ἀκάθεκτη φορὰ του. Ἀκόμα περισσότερο ἦταν στερεὰ πεποίθησις τοῦ Ὅδυσσέα Λαμψίδη, ὅτι στίς σημερινὲς περιστάσεις εἶναι ἐπιτακτικότερη ἀνάγκη ὁ λόγος τῆς ἱστορίας νὰ μὴ μένει ἀνερευνήτος καὶ νὰ μὴν καλύπτεται ἀπὸ τὴ λήθη. Γιατί, ὅταν τὸ παρελθὸν παραμένει μακριὰ ἀπὸ τὸ ζῆλον τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐρευνας, τότε ἀκόμα καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἔργων τοῦ πρόσφατου καὶ τοῦ ἀπώτερου παρελθόντος, νομοτελειακά, καλύπτονται ἀπὸ τὸ ἀδυσώπητο ἔρεβος τῆς σιωπῆς καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιβιώσουν καὶ νὰ διασωθοῦν στὴ συλλογικὴ μνήμη ἐνὸς λαοῦ, ἐνὸς ἔθνους.

Μὲ αὐτὲς τίς σκέψεις καὶ διαπιστώσεις καὶ μὲ αὐτὰ τὰ πορίσματα ὁ Ὅδυσσέας Λαμψίδης ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ποντιακὴν περιοχὴ. Σὲ μικρὰ καὶ μεγαλύτερα δημοσιεύματα μελέτησε τὸ λόγο «*εἰς Τραπεζοῦνταν*» τοῦ μεγάλου βυζαντινοῦ λογίου, Τραπεζοῦντιου τὴν καταγωγὴ, Βησσαρίωνα [Α.Ι, 1935, 1955] καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς μονῆς Βαζελῶνος τοῦ Πόντου [Α.Ι, 1935, 1936, 1937] στὴν ἔκδοσι Th. Ouspensky - V. Bénéchévitch (*Actes de Vazelon*, Leningrad 1927). Τὰ πρῶτα του μελετήματα ἀποτελοῦσαν σχόλια γιὰ τὴν ἱστορίαν τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν (1204-1461) καὶ τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον στὸν Πόντον, τὴν ποντιακὴν διάλεκτον [Α.Ι, 1935, 1936, 1937, 1938].

Πρὶν προχωρήσω στὴ μνημόνευσιν τῶν μελετῶν τοῦ τιμωμένου καὶ στὸ διαχωρισμὸν τους – ὅπως τίς διαχώρισε ὁ ἴδιος – σὲ ποντιακὰ καὶ βυζαντινά, ὀφείλω μὴ ἀπεξηγηματικὴ παρατήρησις:

Ἡ ποντιακή περιοχή στο διάστημα 325-1204 εἶναι ὁ βυζαντινὸς Πόντος, πού ἀπὸ τὸ 1204 ἕως τὸ 1461, ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸ βυζαντινὸ κράτος, ἀποτελεῖ τὸ μεσαιωνικὸ Πόντο, τὸ κράτος τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν. Ὡστόσο, κάθε μελέτη καὶ δημοσίευμα τοῦ Ὀδυσσέα Λαμφίδη, πού σχετίζεται ἄμεσα ἢ ἔμμεσα μὲ τὴν ποντιακή περιοχή στο διάστημα 325-1204, κατατάσσεται στὰ ποντιακὰ δημοσιεύματα, ἐνῶ τὰ ἄλλα συναριθμοῦνται στὰ βυζαντινὰ. Ὁ Ὀδυσσέας Λαμφίδης παράλληλα μελέτησε, ἐρεῦνησε, σχολίασε καί, τέλος, παρουσίασε δημοσιεύματα καὶ γιὰ τίς δύο αὐτὲς κατηγορίες.

Ὁ τιμώμενος φοίτησε στὴν ἀρχή, ἓνα χρόνο, στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου καί, στὴ συνέχεια, στὴν ἴδια Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπὸ ὅπου πῆρε τὸ πτυχίον του ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸ μέτωπο τὸ 1941. Τὸ 1948 ἀνακηρύχθηκε ἀριστοβάθμιος διδάκτωρ τοῦ ἴδιου ιδρύματος μὲ τὴν ἐπὶ διδακτορία διατριβή του *Ἡ ποινὴ τῆς τυφλώσεως παρὰ Βυζαντινοῖς* (Ἀθῆναι 1949, 76σ.) [Β.Π., 1949]. Ἡ πολυσέλιδη αὐτὴ διατριβὴ του μαρτυρεῖ ὅτι ἀπὸ πολὺ ἐνωρὶς στράφηκε ταυτόχρονα στὴ μελέτῃ τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ ποντιακοῦ χώρου. Ἐτσι δημοσιεῖει στὸ περιώνυμο περιοδικὸ *Byzantinische Zeitschrift* [Α.Ι., 1935, 1936, 1938] ὅπως καὶ σὲ ἑλληνικὰ περιοδικὰ (*Ἑλληνικά* [Α.Ι., 1935], *ΕΕΒΣ* [Α.Ι., 1937, 1941, 1948, 1949] καὶ *Ποντιακὰ Φύλλα* [Α.Ι., 1936, 1937]) μελετήματα καὶ γιὰ τὸ βυζαντινὸ κόσμον καὶ γιὰ τὴν ποντιακή περιοχή. Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται καὶ σὲ ὅλη τὴ μετέπειτα ἐπιστημονικὴ του δράση.

Ἀπὸ τὸ 1938 στρατεύεται ὡς ἑφεδρὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ καὶ συμμετέχει στὸν πόλεμον τῆς Ἀλβανίας. Ὡστόσο, ἀκόμα καὶ στοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους μετὰ τὸ 1941, ὁ Ὀδυσσέας Λαμφίδης συνέχισε τὴν ἐπιστημονικὴν του ἐρευνα. Διατήρησε μιὰ ἀνθρώπινη σχέση καὶ ἐπαφὴ μὲ τὸν καθηγητὴ του Κ. Ἀμαντο καὶ ἐπιστημονικὴ συνεργασία μὲ τὸν ἐπίσης καθηγητὴ του Φαίδωνα Κουκουλέ. Τότε δημοσίευσε στὴν *ΕΕΒΣ* [Β.Ι., 1948] τὴ μελέτη του γιὰ τοὺς ἀνώνυμους λιβέλλους καὶ τὴν ἐρευνά του γιὰ τὴ χρησιμοποίησιν τοῦ κειμένου τῆς Χρονογραφίας τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ ἀπὸ τὸ βυζαντινὸ χρονογράφο τοῦ 12ου αἰ. Ἰωάννη Ζωναρᾶ [Β.Ι., 1949]. Ταυτόχρονα ὑπηρέτησε ὡς φιλόλογος στὴν ἰδιωτικὴ μέση ἐκπαίδευση (Πρότυπο Λύκειο Ἀθηνῶν Μπερζάν καὶ ὕστερα Ἀ. Μωραΐτη καί, τὰ τελευταῖα 25 χρόνια τῆς ἐκπαιδευτικῆς του δραστηριότητος, στὸ Ἑλληνικὸ Γυμνάσιον τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν).

Χωρὶς νὰ ἀναφερθῶ περισσότερο στίς δύσκολες συνθήκες κάτω ἀπὸ

τίς όποίες γράφτηκαν οί μελέτες στά χρόνια έως τό 1950 παραθέτω μιá ένδιαφέρουσα μαρτυρία. Προέρχεται από τόν παλαιό του μαθητή στή Σχολή Μπερζάν, σήμερα καθηγητή τής Βυζαντινής Ιστορίας στό Πανεπιστήμιο Άθηνών, κ. Ν. Οίκονομίδη, ό όποιος θυμάται τά έξι χαρακτηριστικά από εκείνη τήν περίοδο :

*Θυμοῦμαι μέ συγκίνηση... έναν έφεδρο άνθυπολοχαγό του ίππικού, καθηγητή φιλόλογο, που μέ πάθος και χιοῦμορ προσπαθοῦσε νά εισαγάγει τούς γυμνασιόπαιδες-μαθητές του στά μυστικά τής ιστορίας και τής αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Τότε μόλις είχε δημοσιευθεῖ ή διδακτορική διατριβή του κι οί μαθητές αποροῦσαν πώς προφθαίνει και δουλεύει τόσες πολλές ώρες, και γράφει και βιβλία για τήν ποινή τής τύφλωσης στό Βυζάντιο...*²

Τό συγγραφικό έργο του Όδυσσέα Λαμπιδή είναι μεγάλο σέ έκταση και σημαντικότητα. Δέν έχει νόημα νά απαριθμήσω έδω τούς τίτλους τών δημοσιευμάτων του που υπερβαίνουν τά διακόσια. Θα σταθώ στα πλέον ουσιώδη. Φοβάμαι, ωστόσο, μήπως ό λόγος μου αποδειχθῇ ελάττων τής ιποθέσεως, ό δέ πόθος μου μείζων του παρόντος έγχειρήματος.

Η βιβλιογραφία του Χρ. Μυρίδη («Συμβολή εις τήν βιβλιογραφίαν του Πόντου», ΑΠ 10, 1941) και αυτή, που ό μεγάλος Ρώσος βυζαντινολόγος Α. Vasiliev («The Empire of Trebizond in History and Literature», Byz 15 [1940-41] 316-317) συνέταξε πριν από έξήντα περίπου χρόνια για τήν ιστορία του ελληνικού Πόντου, χρησίμευσαν ως οδηγός σέ όσους μελετητές καταπιάνονταν μέ τήν προσπάθεια συγγραφῆς μιās νεότερης, πληρέστερης και έγκυρότερης, μερικῆς ή συνολικῆς, ιστορίας τών Μεγάλων Κομνηνών και του κράτους τής Τραπεζούντας. Όμως δέν είχαν προηγηθεῖ συστηματικές έρευνες για νά προετοιμάσουν τό έδαφος για ένα τέτοιο έγχειρημα. Οί πηγές για τήν ιστορική αὐτή περίοδο ήταν δύσχορηστες, δυσπρόσιτες ή και δημοσιευμένες κατά τρόπο που δέν ανταποκρινόταν στίς απαιτήσεις τής σύγχρονης φιλολογικῆς επιστήμης, όπως ό ίδιος τό διατύπωσε σέ ανακοίνωσή του τό 1961 στο 12ο Διεθνές Συνέδριο Βυζαντινών Σπουδών («Où en sommes-nous de l'histoire des Grands Comnènes») [Α.Ι., 1964]. Ό Όδυσσέας Λαμπιδῆς μέ τό έργο του – σήμερα μπορούμε νά τό ποῦμε –

2. Τιμητική εκδήλωση (12.5.1988) για τόν Όδυσσέα Λαμπιδή, έκδοση Συλλόγου Ποντίων «Άργοναῦται-Κομνηνοί», Άθήνα 1988, σ. 15.

κάλυψε σέ ένα μεγάλο ποσοστό τὸ κενὸ αὐτὸ ἐκδίδοντας καὶ σχολιάζοντας τὶς βασικότερες πηγές γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ κράτους τῆς Τραπεζούντας. Πρὶν ἂπ' ὅλα, μὲ βάση τὸ μοναδικὸ κώδικα δημοσίευσε σὲ κριτικὴ ἔκδοση καὶ σχολίασε [Α.ΙΙ, 1958, 128σ.] τὸ Χρονικὸ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ καὶ πρωτονοτάριου Μιχαὴλ τοῦ Πανάρετου (*Περὶ τῶν τῆς Τραπεζούντος βασιλέων, τῶν μεγάλων Κομνηνῶν, ὅπως καὶ πότε καὶ πόσον ἕκαστος ἐβασίλευσεν*), ποὺ ἀποτελεῖ μέχρι καὶ σήμερα τὴν κυριότερη διασωζόμενη πηγὴ γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ κράτους τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν.

Ἀπὸ τὸ χρονικὸ τοῦτο ἃς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ἀναγνώσω λίγες σειρές, στὶς ὁποῖες ὁ χρονογράφος μνημονεύει τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἀλεξίου Γ' στὴ μονὴ τῆς Παναγίας τῆς Σουμελᾶς τὸ Μάιο τοῦ 1361 καὶ μετὰ δύο ἔτη, τὸ 1363, τὴν ἐπίσκεψή του στὴν Κωνσταντινούπολη, μὲ μέλη Τραπεζουντιακῆς ἀποστολῆς, προκειμένου νὰ συνάψουν μεταξὺ τῶν βασιλευνόντων οἰκῶν, τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων, ἐπικείμενες ἀγχιστεῖς :

(73,7-13) *Μηνὶ Μαΐῳ ε', ἡμέρα δ', ἰνδικτιῶνος ιδ', τοῦ ζωϋθ' ἔτους, ὥρα ε', ἐγένετο ἔκλειψις ἡλίου, οἷα οὐκ ἐγένετο ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ, ὥστε ἐφάνησαν καὶ ἀστέρες ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐκράτησεν ὥραν α' ἡμίσειαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς κῦρ Ἀλέξιος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἡ κυρὰ Εἰρήνη, καὶ τινες τῶν ἀρχόντων, ἀγῶ σὺν αὐτοῖς, εὐρέθημεν κατὰ σγκαῖριαν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ματζούκαν μονῇ τῆς Σουμελᾶς, ποιήσαντες δεήσεις πολλὰς καὶ παρακλήσεις.*

(74,24-75,7) *Μηνὶ Ἀπριλίῳ, ἰνδικτιῶνος α', τοῦ ζωοα' ἔτους, ἀπῆλθαμεν μετὰ τοῦ βασιλικοῦ κατέργου εἰς τὴν μεγάλην Πόλιν, ὃ τε μέγας λογοθέτης κῦρ Γεώργιος ὁ Σχολάρις καὶ ὁ πρωτοσεβαστὸς καὶ πρωτονοτάρης Μιχαὴλ ὁ Πανάρετος, ὁ ταῦτα γράφων, καὶ προσεκυνήσαμεν προσκυνήσεις φοβεράς· εἶδαμεν καὶ τὸν βασιλέα κῦρ Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον καὶ τὸν βασιλέα κῦρ Ἰωάσαφ μοναχὸν τὸν Καντακουζηνόν, τὸν πατριάρχη κῦρ Κάλλιστον καὶ τὰς δεσποίνας καὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως καὶ αὐτὸν δὴ τὸν καπετάνον καὶ ποτεστάτην τῶν ἐν τῷ Γαλατᾷ Γενουϊτῶν Λεονάρδο Τεμουντάτο ὅτε ἐποιήσαμεν τὴν συμφωνίαν τῆς συμπεθερείας, ἵνα λάβῃ ὁ τοῦ βασιλέως τοῦ Παλαιολόγου ὁ υἱὸς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Τραπεζούντος κῦρ Ἀλέξιον τοῦ μεγάλου Κομνηνοῦ, καὶ ἤλθαμεν μηνὶ Ἰουνίῳ ε'· τῷ αὐτῷ ζωοα' ἔτει, μηνὶ Αὐγούστῳ ιε', νὰ ἐσμιχθῶμεν τὸν αὐτοῦ γαμπρὸν τὸν Χουτλουπέκη, τὸν υἱὸν τοῦ Τουραλῆ, ἀλλὰ μὴ ἐσμιχθέντες διὰ τὸν ἐπεισεσόντα τοῖς Τούρκοις αἰφνίδιον θάνατον, μεθ' ἡμέρας κζ' πάλιν ἐστράφημεν ἐν Τραπεζούντι.*

Ἐπὶ σειρά ἐτῶν ὁ τιμώμενος σήμερα καταπίασθηκε μὲ ἐκδόσεις κειμένων πού εἶχαν ὡς ἐπίκεντρο τὸν Πόντο. Ταυτόχρονα ἐξέδωσε καὶ σχολίασε πολλοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς. Ἀπὸ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Πόντο δημοσιεύματα τοῦ θὰ ξεχωρίσω τὸ βιβλίο του γιὰ τὸ Βίο καὶ τὰ Ἔργα τοῦ Ἀνδρέα Λιβαδηνοῦ [Α.Π., 1975, 309σ.] καθὼς καὶ τὶς ἐκδόσεις ἔργων γνωστῶν λογίων: Ἰωάννου Εὐγενικοῦ *Ἐκφρασις Τραπεζοῦντος* [Α.Ι., 1955], Βησσαρίωνος *«εἰς Τραπεζοῦντα»* [Α.Ι., 1984] κ.ἄ. Ἡ ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ Ἀνδρέα Λιβαδηνοῦ, ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ κώδικα 525 τῆς Κρατικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου, ἀποτελεῖ σημαντικὴ πηγὴ πληροφοριῶν γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντας μὲ βάση τὶς αὐτοβιογραφικὰς καταγραφὰς τοῦ ἴδιου τοῦ Λιβαδηνοῦ στὴν *Περιγητικὴ ἱστορία* του. Ἀπὸ αὐτὴν ἀντλῶ ἓνα χαρακτηριστικὸ χωρίο, στὸ ὁποῖο περιγράφονται οἱ πρῶτες του ἐντυπώσεις μετὰ τὴν ἀφίξή του στὴν πόλιν τῆς Τραπεζοῦντας. Ἡ γεωγραφικὴ θέση τῆς πόλης φαίνεται νὰ τὸν κατέπληξε μὲ τὸ ἐπιβλητικὸ τεῖχος πού τὴν περιέζωνε κατὰ μῆκος τῆς θάλασσας, μὲ τὸ φυσικὸ τῆς πλοῦτο καὶ τὴ βλάστηση, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐμπορικὴ κίνηση πού ἀντίκρισε, ὅταν ἀποβιβάσθηκε ἀπὸ τὸ καράβι πού τὸν ἔφερε ἐκεῖ:

(61,12-27) *Καὶ ἡ πόλις θέσεως ἔτι χρηστῆς· αὕτη γάρ τῶν πρὸς ἔω ἡλίφ πόλις μάλ' ἀνίσχοντι Κολχικὴ τῶν προποντίδων ἀμείνων, περὶονύμου τε κλήσεως ἄνωθεν εὐμοιροῦσα πολλῆς ὡς θέσεως εὖ ἔχουσα τε καὶ ὄψεως καὶ τῶν ἐς χρεῖαν πάντων ἀνθρώποις ἅμα καὶ κτήνεσι δαφυλῆς χορηγὸς ἐσάπαν τυγχάνουσα, ὅτι καὶ ἡπειρώταις μὲν ὡς χαλκέσι τοῖς τεῖχεσιν ἀδρότατον δέος ποιεῖται καὶ θέσει τόπου καὶ εὐρύοις δηλονότι τάφροις καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπάλξεσι, τοῖς δέ γε αὐτόχθοσι καὶ ἐπῆλυσι καὶ τοῖς ἐμπόροις εὐχερῇ δαφυλεῖται τὰ ὄνια εὐκραςίας ἀέρων μετέχουσα καὶ ἡδέων ναμάτων κρουνηδὸν ποταμοὺς διπλῇ πελαγίζουσα. Τίς οὐκ οἶδε τοὺς Διονύσους ταύτης καὶ τὰ τοῦτων ἡδυτάτα νάματα καὶ τῶν ὑδάτων τὰ διειδέστατα; ὅθεν καὶ βρῦναι μὲν πόαν ὁ χῶρος παντοίαν, κομᾶ δὲ μυριάς εὐανθέσι τοῖς ἄνθεσι καὶ καρποῖς ἐπιβροῖθαι καὶ ταῖς ἐναλλαγαῖς τῶν ἀνθέων δαφυλῶς ὠραῖζεται, εἴτα καὶ παρ' ἥσιν ὑπταῖς μάλα στεφανοῦται ψαμμώδεσι.*

Παράλληλα μὲ τὴν ἔκδοση πηγῶν τῆς θύραθεν γραμματείας, ὁ Ὅδυσσεάς Λαμπιδῆς θεώρησε – καὶ πολὺ δικαιολογημένα – ὅτι πολὺτιμες πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Πόντου μποροῦσαν νὰ ἀντληθοῦν καὶ ἀπὸ ἀγιολογικὰ κείμενα. Συνακόλουθα, ἐξέδωσε καὶ σχολίασε μιὰ σειρά ἀπὸ

ἀνέκδοτα κείμενα, ὅπως : Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Εὐγενίου Τραπεζοῦντος [A.I, 1953, A.II, 1984, 164σ.], «Μία παραλλαγή τῆς βιογραφίας ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου» [A.I, 1974], Ὁ ἐκ Πόντου Ὁσίοις Νίκων ὁ Μετανοεῖτε [A.II, 1982, 520σ.] κ.ἄ. Σ' αὐτὰ τὰ δημοσιεύματα θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ προσθέσει εἰδικές μελέτες, ὅπως «Ὁ "εἰς Τραπεζοῦντα" λόγος τοῦ Βησσαρίωνος» (κριτική ἔκδοσις) [A.I, 1984], «Ὁ καταληκτικὸς ρυθμὸς τῶν προτάσεων εἰς τὸ ἐγκώμιον Τραπεζοῦντος τοῦ Βησσαρίωνος» [A.I, 1983].

Σημαντικὴ εἶναι ἡ ἔρευνά του γιὰ τὸ βίο τῶν ἰδρυτῶν τῆς μονῆς Σουμελά. Ἐγράψε γι' αὐτὸ τὸ θέμα πολλὰς μελέτες [A.I, 1956, 1966, 1968, 1976, 1985, 1986, 1987]. Σὲ μία μάλιστα, δημοσιευμένη στὸ εἰδικὸ ἁγιολογικὸ περιοδικὸ *Analecta Bollandiana* («Die von Akakios Sabbaites erdichtete Biographie der Gründer des Klosters Panajia Soumela») [A.I, 1986] συνόψισε τὸ πόρισμα τῆς ἔρευνάς του : Τὰ ὀνόματα τῶν μοναχῶν-ἰδρυτῶν τῆς μονῆς ὅπως καὶ τὰ διάφορα ἐπεισόδια τῆς πολιτείας τους εἶναι εἴτε καρποὶ τῆς εὐρηματικότητος τοῦ βιογράφου Ἀκακίου τοῦ Σαββαΐτου εἴτε δάνεια ἀπὸ κείμενα τοῦ βυζαντινοῦ ἁγιολογίου. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀκάκιος, ποὺ γινώριζε τὴν ἐντόπια παραγωγή γιὰ τοὺς ἁγίους ἰδρυτὲς τῆς μονῆς Σουμελά, μὲ ἀφελὴ εἰλικρίνεια ὁμολογεῖ καὶ γράφει στὴν ἀρχὴ τοῦ βίου :

(φ. 423α) Πολλάκις αἰτηθεὶς ὑπὸ τινων ἀδελφῶν... ἀναπτύξαι με βουλομένων... τὴν τῶν ἁγίων πατέρων δυοῖν ἀνωνύμων, τῶν κειμένων ἔνθεν τοῦ πανιέρου βήματος τοῦ ναοῦ... Θεοτόκου, τοῦ ἰδρυμένου ἐν τῷ ὄρει...

(φ. 423β) Ἐχει δὲ τὸ ὄρος... κλησιν... τοῦ Μελά...

(φ. 424α) ...καὶ ὑπομνήσαι τοῖς βιάσασιν ὅπως γινώσιν οἱ ἐντυγχάνοντες ὅτι τῆς ὑπὲρ ἐμὲ ἐγχειρήσεως εἰσὶν ταῦτα... εἰδὼς ὅτι μεγάλης εἶναι τοῦτο διανοίας καὶ θείῃ πνεύματι πεφωτισμένης τὸν τοσοῦτοις χρόνοις σεσιγημένους, νῦν δὲ ἐν τοῖς τελευταίοις ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν καὶ μῆτε τοῦτοις ἐπωνυμίαις προσην μῆτε παλαιοῖς διπτύχοις ἐναποτιθεμένοις τὰ παρ' αὐτῶν, πῶς ἂν τις τοῦτω τολμηρῶς δειχθῇ-σεται προφητικοῦ μὲν ἀμέτοχος ὢν πνεύματος, ἐγχειρεῖν ἐκείνοις ὧν οὕτω οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος τεθεμένων... Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ὑπακοὴ ὑπὲρ θυσίαν ἀγαθὴν...

(φ. 424β) τὸ κατὰ δύνανμιν ἀκριβώσαντες ὠδέπου διαχαράζωμεν...

Ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμπιδῆς ἔγραψε ἐπίσης συνθετικὰς μελέτες γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ κράτους τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν («Ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ κράτους

τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν») [A.I, 1961], γιὰ τὴν ἐμπορικὴ σημασίᾳ τῆς Τραπεζούντας [A.II, 1963, 42σ.]. Ἀκόμα διερεῦνῃσε εἰδικὰ θέματα, ὅπως τὴ σημασίᾳ τοῦ ὀνόματος-τίτλου «Μέγας Κομνηνός» [A.I, 1967], τὴν πολιτικὴ διαμάχῃ πού ἐνέσκηψε ἀνάμεσα στὴν αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας καὶ τοῦ κράτους τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Βασιλεύουσας πόλης τὸ 1204 [A.I, 1976], τὶς συνθήκες ὑπὸ τίς ὁποῖες ἡ Τραπεζούντα καταλήφθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1461 [A.I, 1952], πῶς τὸ Βυζαντινὸ κράτος εἶδε τὸ κράτος τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν [A.I, 1990-91] κ.ἄ. παρεμφερῆ.

Στὶς ἔρευνες τοῦ Ὀδυσσέα Λαμφίδη στηρίζονται σήμερα νεότεροι μελετητές, ὅπως ὁ Émile Janssens (*Trebizonde en Colchide*, 1969), ὁ A. Bryer στὶς πολυπληθεῖς μελέτες του γιὰ τὸν ποντιακὸ χῶρο καθὼς καὶ ὁ S. P. Karpov στὶς μελέτες του μετὰ τὸ 1976 (βλ. τὸ πρόσφατο βιβλίον S. P. Karpov, *L'impero di Trebisonda, Venezia, Genova e Roma (1204-1461)*, Roma 1986).

Ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμφίδης, στὰ ἐξήντα καὶ περισσότερα χρόνια τῆς ἐπιστημονικῆς του ἔρευνας καὶ μελέτης τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου, μελέτησε καὶ δημοσίευσε σὲ πάρα πολλὰ ἄρθρα συγγραφεῖς καὶ ἔργα τῆς βυζαντινῆς γραμματείας. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω μόνο μερικά: Σχολίασε τὸν ὡς *Δελφικὸν φερόμενον χρησμόν* πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰουλιανό [B.I, 1957]· διερεῦνῃσε τὴν “ἀκουστικὴ” μετρικὴ τοῦ δεκαπεντασυλλάβου καὶ τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου [B.I, 1967, 1971, 1972]· ἐξέδωσε ἀνέκδοτα κείμενα γιὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Καλυβίτη [B.I, 1964, 1966], ἀνέκδοτα ὕμνογραφικὰ ἔργα Ἰωάννου Εὐγενικοῦ [B.I, 1964], ἀνέκδοτες ψυχωφελεῖς διηγήσεις [B.I, 1968]· δημοσίευσε σχόλιο στὸ βίο τοῦ ἁγίου Θεοκλήτου [B.I, 1990]· κατέγραψε ἀπὸ Σαμακὸ κώδικα τὶς ἀναγνώσεις πού περιέχονται στὰ αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα γιὰ τὴ Νέα Μονὴ Χίου [B.I, 1964]· σχολίασε καὶ πάλι τὸ ἐπώνυμο Ἀκομινᾶτος [B.I, 1971]· παρουσίασε παραστάσεις ἀρχαίων φιλοσόφων σὲ ναοὺς [B.I, 1973]· ἐξέδωσε ἀνέκδοτα βυζαντινὰ κείμενα τῆς θύραθεν γραμματείας (Μ. Φιλῆ [B.I, 1973], βυζαντινὰ σχηματικά ποιήματα μὲ ὕφαντους στίχους [B.I, 1982])· ἔγραψε γιὰ τὴν ἔκφραση γνώμης στὸ Βυζάντιο [B.I, 1993]· γιὰ τὰ χφφ τῆς Σάμου [B.I, 1960]· γιὰ ἓνα χφ τῆς Ἀνδρου [B.I, 1989]· γιὰ τὰ χφφ τῆς Χρονικῆς Σύνοψης τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ [B.I, 1959-1992 καὶ B.II, 1996, σσ. LXXVI-XCVIII] κ.ἄ. Ἀξιοσημείωτο, τέλος, εἶναι τὸ μελέτημα γιὰ τὸ Γεώργιο Παλαιολόγο τὸ μεγάλο ἐταιρειάρχῃ [B.I, 1970], ὅπου παρουσιάζεται ὁ ἄγνωστος βυζαντινὸς συγγραφέας δύο μονωδιῶν καὶ ἑνὸς ἐπιγράμματος γιὰ τὴ μούσα Καλλιόπη, ὁ Λέων Μέγιστος [B.I, 1997].

Υπό την ιδιότητα του διευθυντή και εκδότη του περιοδικού *Ἀρχαίον Πόντου* επιμελήθηκε επίσης την έκδοση των πρακτικῶν του Συμποσίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν γιὰ τὴ Μαύρη Θάλασσα, ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μπίρμινγχαμ τὸ 1979 (ΑΠ 35, 1979).

Ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν ὁ Ὅδυσσέας Λαμφίδης ἀσχολήθηκε συστηματικὰ καὶ μὲ κείμενα τῶν βυζαντινῶν χρονογράφων. Μνημονεύσαμε τὸ ἄρθρο του γιὰ τὸν Ἰωάννη Ζωναρᾶ, τὸ χρονογράφο τοῦ 12ου αἰ., ποὺ ἀντλήσε ὕλικὸ ἀπὸ τὴ χρονογραφία τοῦ *ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ πολυίστορος* Μιχαὴλ Ψελλοῦ. Τὸ ἄρθρο, ἐπαυξημένο καὶ μὲ εἰσαγωγή, δημοσιεύθηκε καὶ αὐτοτελῶς [B.II, 1951, 36σ.].

Ἡ ἀσχολία του μὲ τοὺς βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς καὶ χρονογράφους συγγραφεῖς πολλὰς φορὲς τὸν ὁδήγησε στὸ πρόβλημα τῆς Ἀνώνυμης Βυζαντινῆς Χρονογραφίας, ὅπως τὸ σημειώνει τελευταῖα στὴν κριτικὴ έκδοση τῆς Χρονικῆς Σύνοψης τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ (Εἰσαγωγή, σ. XLVI). Σὲ χφ τῆς ABX ποὺ βρῆκε παρεμβάλλονται στὸ κείμενο αὐτοῦσι οὖσι στίχοι τῆς ΧΣ [B.I, 1985], γεγονὸς ποὺ φανερῶνει ὅτι ἡ ABX χρησιμοποίησε τὴ ΧΣ καὶ ὅχι ἡ ΧΣ τὴν ABX στὴν παραλλαγή της ἕως τὰ χρόνια τοῦ Κ. Μανασσῆ. Βέβαια δὲν ἔδωσε ἀπάντηση στὸ πρόβλημα καθ' ἑαυτὸ τῆς ABX, ἀλλὰ μὲ τίς μελέτες του [B.I, 1982, 1985] κατευθύνει κατὰ τὴ δική του ἀντίληψη τὴν ἔρευνα πρὸς μία διερεῦνση ὅλων τῶν χφ ποὺ περιέχουν ἀποσπάσματα ἢ μεγαλύτερα τμήματα τῆς ABX, καὶ πρὸς τὴ γενεαλογία τῶν χφ ποὺ τὰ περιέχουν καὶ πρὸς τὰ περιλαμβανόμενα κείμενα. Δίνει μάλιστα καὶ παραδείγματα ἀπὸ χφ, ὅπου εἶναι καταγραμμένα μεγάλα τμήματα τῆς ABX.

Τὰ τελευταῖα χρόνια δημοσίευσε στὴ σειρὰ CFHB δύο μεγάλες, σὲ σημασία καὶ ὄγκο, κριτικὲς ἐκδόσεις: τὴ *Χρονικὴ Ἱστορία* Ἐφραίμ τοῦ Αἰνίου [B.II, 1990, LX+456σ.] καὶ τὴ *Σύνοψη Χρονικὴ* τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ [B.II, 1996, CLIX+358 καὶ 172σ.]. Πρὶν προβεῖ στὴν έκδοση τῶν δύο αὐτῶν ἔργων ἔγραψε σειρὰ ἀρθρῶν γύρω ἀπὸ τοὺς κώδικες, τὴ χειρόγραφὴ τους παράδοση, τίς πηγὲς τῶν χρονογράφων κ. ἄ. (βλ. *Beiträge zum byzantinischen Chronisten Ephraem und zu seiner Chronik* [B.II, 1972, 238σ.], «Classicisme et tendances populaires dans la Chronique d'Ephraem» [B.I, 1977], *Δημοσιεύματα περὶ τὴν Χρονικὴν Σύνοψιν Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ* [B.II, 1980, 473σ.]. Μετὰ τὸ 1980 δημοσίευσε σὲ πολλὰ ἄρθρα [B.I, 1980, 1982, 1983, 1984, 1985, 1988, 1992, 1995] τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνάς του γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τῆς κριτικῆς έκδοσης τῆς Χρονικῆς Σύνοψης. Ἐργάστηκε, ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει στὸν Πρόλογο τοῦ βιβλίου του, περισσότερα ἀπὸ σαράντα χρόνια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ τελευταῖα δεκα-

πέντε αφιερώθηκαν στη νέα κριτική έκδοση που μᾶς ἔδωσε. Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν χφφ (105) που παραδίδουν τὴ Χρονικὴ Σύνοψη δυσχέρανε τρομερὰ τὴν κριτικὴ ἐπεξεργασία τοῦ κειμένου. Ἡ διαδικασία τῆς ἀντιβολῆς τῶν χφφ καὶ τοῦ ὀβελισμοῦ τῶν ὑποδεέστερων γραφῶν ἀπὸ τὴν κριτικὴν έκδοση ἀπαιτοῦσε χρόνον, ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν. Τοῦτο τὸ μαρτυρεῖ, ἄλλωστε, τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα καὶ τὸ ὑπόμνημα πηγῶν τῆς νέας ἐκδόσεως.

Μὲ βάση τὴ χειρόγραφη παράδοση ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμφίδης ἐξέδωσε καὶ τὸ πλῆρες κείμενο ἐνὸς γνωστοῦ ρητορικοῦ ἔργου τοῦ Κ. Μανασσῆ (*Ἐκφρασις γῆς*) [B.I, 1991], ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἓνα μεγάλο ἀπόσπασμα ἦταν ἀνεύρετο μέχρι τὴν ἐκδόσιν του.

Ὡς ἀκροτελεύτιο στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνά του ἀναφέρω ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμφίδης ἦταν συνεργάτης τοῦ κωδικολογικοῦ περιοδικοῦ *Scriptorium* (γιά τὴ βιβλιογραφία δημοσιευμάτων ἑλληνικῶν περιοδικῶν ἐκδόσεων σχετιζομένων μὲ τὴν κωδικολογία) ἀπὸ τὸ 1958 ἕως τὸ 1980 [βλ. Ε. στὸ τέλος], καὶ συνεργάτης (γιά βυζαντινὰ καὶ ποντιακὰ λήμματα) στὴν ἐγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρὸς 1960-1967 [Δ].

Ἀπὸ τίς πολυάριθμες παρουσιάσεις βιβλίων καὶ βιβλιοκρισίες που δημοσίευσε στὸ *Ἀρχεῖον Πόντου* καὶ σὲ ἄλλα περιοδικὰ ἀναφέρω: Φ. Κουκουλέ, *Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμός* [Γ, 1950], Fr. Masai, *Pléthon et le Platonisme de Mistra* [Γ, 1956], M. Richard, *Répertoire* [Γ, 1958], Fr. Halkin, *Bibliotheca Hagiographica Graeca* [Γ, 1958], Paul Moraux, «Manuscripts de Trébizonde» [Γ, 1966], D. Talbot Rice, *The Church of Haghia Sophia at Trebizond* [Γ, 1968], Peter Schreiner, «Studien zu den Βραχέα Χρονικά» [Γ, 1968], Émile Janssens, *Trébizonde en Colchide* [Γ, 1970], G. Bratianu, *La mer Noire* [Γ, 1972], Sergej P. Karpov, *L'impéro di Trebisonda* [Γ, 1987], «Eine Sprachlehre von der Hohen Pforte» [Γ, 1991], Charles de Scherzer, *Σμύρνη* [Γ, 1995-96].

Γιὰ τὸ ἔργο του ὡς ἐκδότῃ τοῦ περιοδικοῦ *Ἀρχεῖον Πόντου*, τὸ ὁποῖο διηύθυνε ἀπὸ τὸ 1952 ἕως τὸ 1991 καὶ τὸ ἀνέδειξε διεθνῶς ὡς τὸ ἐγκυρότερο ἐπιστημονικὸ ὄργανο στὴ μελέτῃ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Πόντου, γιά τίς δραστηριότητές του ὡς προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν (ἀπὸ τὸ 1961 ἕως τὸ 1990) ὅπως καὶ γιά τὰ βιβλία καὶ τὰ ἄρθρα του γύρω ἀπὸ τὴ νεότερη ἱστορία τοῦ Πόντου, καὶ ἰδίως τοῦ 19ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνα μας ἕως καὶ τὸν ξεριζωμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ 1922, δὲ θὰ κάνω ἰδιαίτερο λόγο σεβόμενος τὰ χρονικὰ περιθώρια τῆς ὁμιλίας μου. Ἡ προσφορά του εἶναι μεγάλη καὶ ἐξίσου σημαντικὴ μὲ ἐκείνῃ τοῦ βυζαντινολόγου ἐρευνητῆ. Θὰ ἀναφερθῶ μόνο

ἐπιλεκτικά σὲ μερικοὺς τίτλους βιβλίων ποὺ καλύπτουν ἓνα εὐρὺ φάσμα ἐνδιαφερόντων: *Οἱ Ἕλληνες τοῦ Πόντου ὑπὸ τοὺς Τούρκους (1461-1922)*. *Α'. Πολιτικὴ Ἱστορία* [Α.Π., 1957, 96σ.]. *Γύρω στὸ Ποντιακὸ Θέατρο*. *Ὑπόσταση καὶ Ἱστορία του* [Α.Π., 1978, 231σ.]. *Μελωδίαι δημοδῶν ἀσμάτων καὶ χορῶν τῶν Ἑλλήνων Ποντίων* [Α.Π., 1977, 261σ.]. *Κωνσταντίνου Θεοτόκη*, *Ἀνέκδοτα κείμενα γιὰ τὸν Πόντο* [Α.Π., 1996, 123σ.].

Ἀξιολογώντας τὸ ἔργο τοῦ Ὀδυσσέα Λαμψιδῆ ἢ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸ 1979 τοῦ ἀπένευμε ἀργυροῦν μετάλλιον γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ τοῦ ἔργο γιὰ τὸ Βυζάντιο καὶ γιὰ τὴν ποντιακὴ περιοχή.

Ὁ Ὀδυσσέας Λαμψιδῆς, τώρα στὴν τρίτῃ ἡλικία, συνεχίζει νὰ ἐργάζεται ἐπιστημονικά καὶ νὰ ἐκπλήσσει μὲ τὴν εὐρηματικότητά του τοὺς ὁμοτέχνους του. Τὸ τελευταῖο τοῦ ἔργο φέρει τὸν τίτλο *Συμβολὴ στὴ δημογραφία τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐνορίας Ὑπαπαντῆς τῆς Τραπεζούντας (1920-1923)* [Α.Π., 1997, 251σ.]. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἔκδοση τῶν κατάστιχων τῆς ἐνορίας Ὑπαπαντῆς τῆς Τραπεζούντας, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν πρώτη συστηματικὴ δημογραφικὴ μελέτῃ τοῦ τραπεζουντιακοῦ χώρου. Διότι στὰ κατάστιχα τῆς ἔκδοσης συμπεριλαμβάνονται μοναδικὰ δημογραφικὰ στοιχεῖα ποὺ κατέγραψε ὁ πατέρας τοῦ τιμωμένου, ὁ Ἀχιλλέας Λαμτζιδῆς, δύο ἔως τρία χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν τραγικὴ ἀποχώρησιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸν Πόντο, ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς μουχτάρη, δηλαδὴ ἀντιπροσώπου τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν στὴν τουρκικὴ διοίκηση. Τὸ πῶς τὰ κατάστιχα αὐτὰ διασώθηκαν ἀποτελεῖ, βέβαια, μιὰ ἄλλη ἱστορία, ἀν ἀναλογιστεῖ κανεὶς τὶς συνθήκες ὑπὸ τίς ὁποῖες ἐγίνε ἡ ἔξοδος τοῦ 1922-1923, τὸ τί πῆρε μαζί του κανεὶς, τί ἀναγκάστηκε νὰ ἀφήσει πίσω καὶ τί διαφύλαξε ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. Ἡ ἔκδοση τῶν κατάστιχων παρέχει πολὺτιμες πληροφορίες γιὰ τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητῃ περιουσία τῶν κατοίκων τῆς ἐνορίας Ὑπαπαντῆς, τὰ ἐπαγγέλματα ποὺ ἀσκούσαν τὰ μέλη τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος καί, συνεπῶς, τὴν οἰκονομικὴ δυναμικότητα ποὺ ἀντιπροσώπευαν ἐκεῖ στίς παραμονὲς τοῦ ξεριζωμοῦ. Ὁ Ὀδυσσέας Λαμψιδῆς ἐλπίζει σύντομα νὰ ὁλοκληρώσῃ μιὰ παρόμοια ἔρευνα γιὰ τὴν ἀνθρωπογεωγραφία τοῦ Πόντου καὶ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴ συγγραφὴ μιᾶς ἱστορίας τοῦ Πόντου κατὰ τοὺς νεότερους χρόνους.

Ὁ τίτλος τοῦ ἐπίτιμου διδάκτορα δίνεται σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, σὲ ἐνδειξὴ τιμῆς καὶ ἀναγνώρισης κορυφαίων ἐπιστημόνων καὶ γενικότερα ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πνεύματος. Ὁ Ὀδυσσέας Λαμψιδῆς στίς ἔρευνές του συνεδύασε φιλολογικὲς καὶ ἱστορικὲς μεθόδους μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία. Ἐρευνῆσε ἑκατοντάδες χφφ, ἐξέδωσε δεκάδες ἀνέκδοτων

κειμένων και ἀποκατέστησε σὲ κριτική ἔκδοση ἔργα ποὺ εἶχαν παλαιότερα ἐκδοθεῖ.

Μέσω τῶν ἐκδόσεων καὶ τῶν ἐρμηνειῶν τῶν βυζαντινῶν κειμένων ποὺ πρότεινε, ξεκαθάρισε σημαντικὰ φιλολογικὰ καὶ ἱστορικὰ προβλήματα. Πέραν τούτου, συνέγραψε διάφορα ἔργα ποὺ ἀναγνωρίστηκαν διεθνῶς. Στὴ *Byzantinische Zeitschrift*, τὸ γνωστὸ ἔγκυρο περιοδικὸ τοῦ κλάδου τῶν βυζαντινολόγων, καταμέτρησα προχείρως περισσότερες ἀπὸ 160 βιβλιογραφικὲς ἀναφορὲς, σημειώματα καὶ σχόλια πάνω στὰ δημοσιεύματα τοῦ τιμωμένου. Ἀπονέμοντας τὸν τίτλο τοῦ ἐπίτιμου διδάκτορα στὸν Ὀδυσσεά Λαμπίδη τὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων τιμᾷ δικαίως τὸν βυζαντινολόγο, τὸν ἐρευνητὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Πόντου, τὸν κορυφαῖο ἄνθρωπο τῶν γραμμάτων μὲ τὴν τεράστια ἐπιστημονικὴ καὶ ἐρευνητικὴ προσφορά.

Ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμπίδης μετὰ τὸν εἰσηγητὴ καθηγητὴ Ἀπόστολο Καρπόζηλο.